

Markku Koskela

KUOROLAULUN SOVITTAMINEN YKSINLAULUKSI

Toivo Kuulan mieskuorolauluja uudessa formaatissa

KUOROLAULUN SOVITTAMINEN YKSINLAULUKSI

Toivo Kuulan mieskuorolauluja uudessa formaatissa

Markku Koskela
Opinnäytetyö
Kevät 2016
Musiikin koulutusohjelma
Oulun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun ammattikorkeakoulu
Musiikin koulutusohjelma

Tekijä: Markku Koskela

Opinnäytetyön nimi: Kuorolaulun sovittaminen yksinlauluksi. Toivo Kuulan mieskuorolauluja uudessa formaatissa

Työn ohjaaja: Jouko Tötterström

Työn valmistumislukukausi ja -vuosi: Kevät 2016 Sivumäärä: 25 + 13

Opinnäytetyöni käsittelee kuorolaulun sovittamista yksinlauluksi pianon säestyksellä. Aiheeni taustalla on kiinnostukseni mieskuoromusiikkiin ja havaintoni siitä, ettei näistä löydy juurikaan sovituksia yksinlauluksi. Yleisempää on tehdä sovitus toiseen suuntaan, yksinlaulusta kuorolaulu. Monet kuorolaulut jäävät harmittavasti pelkästään eri kuoromuotojen ohjelmistoon.

Työssäni pyritään tuomaan esille Toivo Kuulan mieskuorolaulusävellyksiä kuuden laulun osalta sekä niihin liittyviä sovituksellisia ongelmia ja niiden ratkaisukeinoja. Tavoitteena on luoda yksinlaulajille uutta esitettävää ohjelmistoa Kuulan 24 yksinlaulun lisäksi. Tarkoituksenani on saada sovitukset myöhemmin julkaistuksi.

Melodia ja soinnutus on pidetty alkuperäisessä muodossa. Sovituksissa on käytetty lisäksi alku-, väli- ja loppusoittoja, pidennetty yksittäisten tahtien iskualaa, rytmiiikan poljennon korostamista, murtosoinnutusta, vastaääniä ja pelkistämistä. Opinnäytetyöni keskeinen aineisto on saatu Toivo Kuulan mieskuorosävellyksistä ja yksinlauluista. Lisäksi aineistona on käytetty musiikin sovittamista käsittävää kirjallisuutta.

Tein kuusi sovittamista lauluista ja tavoitin antamani haasteet työlle. Sovitukset ovat hyvä lisä Kuulan yksinlauluihin ja laajentavat lauluohjelmistoa. Laulut soveltuvat hyvin C- ja D-laulukurssitukinto-ohjelmistoon.

Asiasanat:

Sovittaminen, kuoromusiikki, laulumusiikki, yksinlaulut, Toivo Kuula

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences
Degree Programme in Music

Author: Markku Koskela

Title of thesis: Arranging a Choircomposition for a Lied-song

Supervisor: Jouko Tötterström

Term and year when the thesis was submitted: Spring 2016

Number of pages: 25 + 13

My thesis deals with choral adaptation solo singing with piano accompaniment. My theme is the background of my interest in malechoir music and the perception of it, that these arrangements do not exist just in solosongs. More common is to make arrangement in the other direction, ie solo song singing in the choir. Many choral songs are unfortunately only different forms of choral repertoire.

I attempt to bring out Toivo Kuula malechoir singing compositions by the six song as well as related problems in atonement and their solutions. The aim is to create a solo singers presented new software Kuula ultimately low 24 in addition to the melody of this solosongs. My intention is to make arrangements to be released later.

Working method I have used the melody and composition the harmonization marketing in its original form. Initial, intermediate and final call, the extension of a single blow to the industry pace, rhythm, broken chords, the sounds and reduction. A key material for the thesis is been Toivo Kuula choir compositions and solo songs. In addition, the material comprising the adaptation of music literature have been used.

I did six songs and the goal of the agreed challenges have given work . The arrangements are a good addition to Kuula solosongs and expands singing repertoire. The songs are well suited for C- and D - course degree in vocal repertoire.

Keywords:

Arrangement, choral music, vocal music, solosongs, Toivo Kuula

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
2	TAUSTAA.....	7
2.1	Musiikin sovittamisen käsite	7
2.2	Sovituslupa.....	8
2.3	Kuorolaulusta yksinlauluksi	8
3	TOIVO KUULA	10
3.1	Musiikkityyli ja sävellykset	10
3.2	Keskeiset mieskuoroteokset.....	11
4	SOVITUSANALYYSIT	13
4.1	Iltapilviä Op. 27a nro 5	14
4.2	Kesä-yö Op. 34 nro 1	16
4.3	Iltatunnelma Op. 27b nro 5	16
4.4	Ne tulevat taas Op. 34 nro 4.....	17
4.5	Illalla Op. 4 nro 3	18
4.6	Kesän mentyä Op. 27a nro 3	19
4.7	Sovituksen haasteet	20
5	POHDINTA	21
	LÄHTEET	23
	LIITTEET	25

1 JOHDANTO

Olen ollut mieskuoromusiikin pitkäaikainen harrastaja niin laulajana kuin kuoronjohtajana yli 25 vuotta eri mieskuoroissa. Tuona aikana olen tehnyt lukuisia mieskuorosovituksia ja sävellyksiä. Mielenkiintoni kohdistuu siihen, miten tehdä mieskuorosävellyksestä yksinlaulusovitus – eli päinvastoin, kuten yleensä tehdään. Tarkoitukseni on keskittyä opinnäytetyössäni ainoastaan mieskuorolauluihin ja pohtia sovituksellisia ongelmia niiden yksinlauluksi muuttamisessa.

Suomalaisissa vanhemmissa mieskuorosävellyksissä on yleisenä tyyliuuntana tiefental-tyyppinen laulu: ykköstenori laulaa melodiaa. Näiden sävellyksien muuttaminen yksinlauluksi ei yleensä ole mitenkään vaikeaa. Tehtäväksi jää vain mielekkään säestyksen tekeminen. Poikkeuksena täytyy mainita Madetojan polyfoniset mieskuorosävellykset. Niissä melodiat kulkevat eri äänistemmojen kesken päällekkäin ja rinnakkaismelodia tai imitaatio alkaa päämelodian rinnalla.

Nykyään mieskuorosävellyksissä laulun melodia tai teema vaihtelee eri stemmojen välillä eikä mitään selvää melodialinjaa ole. Näin ollen yksinlauluksi sovittaminen vaatii ydinmelodian erottamisen ja muun osan muuttamisen säestyssoittimelle. Joskus yksinlauluksi sovittaminen on mahdottomuus, koska sävellys perustuu ääniefekteihin tai tekstiin.

Olen valinnut tähän työhön kuusi Toivo Kuulan säveltämää laulua, jotka on nimenomaan alun perin läpisävelletty mieskuorolle, eikä niitä ole sovitettu muuhun kuin kuorokokoonpanoon. Yritän muuttaa nämä sävellykset yksinlauluksi pianon säestyksellä ottaen huomioon melodian ja alkuperäisen runon tekstin. Tavoitteena on välttää soitannallisesti liian vaikeita pianosäestyksiä. Työn lähdeaineistona ja sovitustyön apuna on käytetty kirjallisuutta, sävellyksiä, äänitallenteita ja omaa reflektointia.

2 TAUSTAA

2.1 Musiikin sovittamisen käsite

Sovitus (ransk. arrangement) on sävellyksen muokkausta muulle kuin alkuperäiselle esityskokoonpanolle (Virtamo 1997, 402). Rooksbyn (2007, 7) mukaan sovittaminen tarkoittaa sitä, miten sävellys esitetään. Sävellyksessä on melodia, teksti, rytmi, värisävy ja harmonia. Nämä huomioiden, sävellyksestä voi tehdä erilaisia sovituksia jättämällä kuitenkin niihin sävellyksen keskeinen sisältö.

Timo Lehtovaara (2014, 1) on määritellyt sovittamisen tunnusmerkistöksi Teosto ry:n ohjeen mukaisesti seuraavasti:

” Sovittaminen on teoksen musiikin luovaa muuntelua. Jotta kyseessä on sovituksista, sovittajan luovan panoksen teokseen uuteen asuun pitää olla selvästi tunnistettavissa. Sovittaja siis lisää teokseen uusia musikaalisia elementtejä, joita säveltäjän alkuperäisessä luomuksessa ei ole.

Sovittamista ei ole:

- soitintaminen ilman luovaa panosta,
- helponnettujen versioiden laatiminen,
- sävellajin tai äänialan muuttaminen,
- sovitussävellyksien laatiminen kuulonvaraisesti,
- vähäiset muutokset ja esittäjän tulkinnallinen panos,
- kaksinnusten tai rinnakkaisäänien lisääminen. ”

Karjalainen toteaa, että transkriptio tarkoittaa musiikin sovittamista tai siirtämistä toisille soittimille. Se ei ole varsinaista sovittamista, jossa on aina mukana jotain omaa ja uutta sovittajan näkemystä. Useimmat sovitukset ovatkin pohjimmiltaan transkriptiota. (2014, 86.) Transkriptiolla tarkoitetaan myös nuotinnusjärjestelmän vaihtoa toiseksi ja etnomusikologiassa kuulonvaraisen musiikin muistiinmerkintää nuotein (Virtamo 1997, 443). Milka Laineen (2009, 3) mukaan transkriptio tarkoittaa musiikin ylöskirjaamista, "kopiointia" esimerkiksi notaation avulla.

Parafraasi tarkoittaa mukaelmaa, ja se esiintyi 1800-luvun soitinmusiikissa, lähinnä pianomusiikissa, jossa käsitellään ja koristellaan aiemmin sävellettyä materiaalia kuten ooppera-aarioita. Näiden yhtenä päämääränä on esiintyjän virtuoositeetin esittely. (Suurpää 1991, 49.)

2.2 Sovituslupa

Sävellystä ja sanoitusta säätelee tekijänoikeuslaki, jonka mukaan teos on suojattu 70 vuotta tekijän kuolemasta lukien. (Tekijänoikeuslaki 607/2015, § 1 ja § 43). Teoksen sovittaminen vaatii luvan. Lupa haetaan teoksen tekijältä. Sovitusluvan myöntäminen oikeuttaa yleensä tekijänoikeuskorvaukseen, jollei myöntäjä epää sitä. Tekijänoikeuden lakattua sovittajan osuuksista päättää Teoston ohjelmistotoimikunta. (Teosto 2016, viitattu 6.4.2016.) Päädyin osaltani tässä työssäni säveltäjävalinnan osalta siihen, että säveltäjän kuolemasta on kulunut yli 70 vuotta, jolloin sovituslupaa ei tarvita. Mutta jos haluan tekijänoikeuskorvauksen, sovituslupa on haettava.

Sovitusluvan saaminen voi olla usein pitkän ja hankalan työn takana. Ulkomailta sovitusluvan saaminen on yleensä mahdotonta tai sovittajalle ei myönnetä tekijänoikeuskorvausta. Heikki Elo toteaa, että usein sovituslupia pyydetään aivan turhaan sen vuoksi, että kyseessä ei ole edes uusi sovitus. Joskus käytännön syistä on helpompaa, ettei sovituslupaa hae ollenkaan. On parempi todeta, ettei kyseessä ole uusi sovitus. Tällöin tulee muistaa, että jos sovituslupaa ei ole, ei pidä merkitä itseään sovittajaksi. (Elvis 2016, viitattu 7.4.2016.)

2.3 Kuorolaulusta yksinlauluksi

Kuorolaulun sovittamisesta yksinlauluksi käsiteltiin johdannossa. Kirjallisuutta tästä ei erikseen ole ja sovittamisesta yleisesti muutoinkin suhteellisen vähän. Saatavilla olevat sovitusoppaat keskittyvät enemmän harmoniakulkusääntöihin

ja orkestrointiin. Jokainen sovittaja varmaan luottaa omaan intuitioonsa unohtamatta kuitenkaan musiikin teoriaa.

Kuorolaulun muuttaminen yksinlauluksi vaatii käytännön tietoa ja taitoa säestämisestä mutta myös perehtymisestä kuorolaulun sävellysmuotoon. Yleisesti kuorolaulusta löytyy aina melodialinja ja soinnutus. Helpohko koraalimainen sovitusta, vaikkapa tasaisena neljäosanuottien mittaisten sointujen toistolla, on aina helppo tehdä, mutta se on jo usein enemmän transkriptiota. Soinnutuksesta ja laulun sisällöstä tulisi keksiä "se musiikillinen idea" sekä muokata se mielekkääksi säestykseksi.

Sovittamisessa on useita eri osioita, jotka muodostavat teoksen lopputuloksen. Sovitusta tehtäessä tulee kyetä erottelmaan ja ymmärtämään sävellyksen sisältö. Näitä ovat muun muassa melodia, harmonia, rytmikka ja tunnelma. (Rooksby 2007, 21.) Pellikka erottelee kolme eri tapaa lähteä työstämään sovitusta. Sovittaja voi olla mahdollisimman uskollinen alkuperäiselle teokselle tai poiketa siitä vain pakon edessä. Teos sovitetaan instrumenttilähtöisesti ja sen ehdoilla. Teoksessa imitoidaan alkuperäistä instrumentaatiota eri keinoin kuten värein ja efektein. (Pellikka 2014, 3.) Saima Hyökin (2013, 5) mukaan sovitustöiden sanoin kuvaaminen on hyvin vaikeaa, koska työ on luovaa toimintaa ja jopa toimintatavatkin elävät tapauskohtaisesti. Sovitustyö on ikään kuin aivomyrskyä, jonka liiallinen analysointi saattaa haitata luovuutta.

Luvussa 4 olen erikseen analysoinut niitä keinoja, joita olen itse käyttänyt sovitamisessa. Mitään "oikeaa" menetelmää en aio kuvailla, koska jokainen sovittaja käyttää omaa luovaa toimintaa. Keinovalikoima voi auttaa löytämään ratkaisuja sovitustilanteisiin.

3 TOIVO KUULA

Suomalainen jo nuorena kuollut (1883–1918) säveltäjä Toivo Kuula kasvoi Pohjanmaalla ja opiskeli Helsingin musiikkiopistossa viulunsoittoa ja musiikin teoriaa. Opettajina hänellä olivat muun muassa Armas Järnefelt ja Jean Sibelius. Hän jatkoi myöhemmin opiskelua Italiassa, Leipzigissä ja Pariisissa. (Salmenhaara 1996, 261.)

3.1 Musiikkityyli ja sävellykset

Kuulan tyylin historiallisena taustana on myöhäisromantiikka. 1890-luvun lopussa syntyi Euroopassa tyyliuunana impressionismi, ja sen kehtona oli Pariisi. Säveltäjänimistä keskeisimpinä olivat Debussy, Ravel ja Stravinski. Nopeasti sen jälkeen syntyi Wienissä tyyliuunana ekspressionismi, joka voidaan nähdä reaktiona Pariisia ja impressionismia vastaan. Keskeistä tuossa tyyliuunnassa oli atonaalisuus, jossa unohdettiin intervallien sukulaisuussuhteet ja sävellyksistä tuntui puuttuvan tonaalinen keskipiste. (Nordström 1997, 172.)

Kuulan musiikkiopistoaikana säveltämät pääteokset Viulusonaatti ja Pianotrio saivat huomiota ensimmäisessä sävellyskonsertissa vuonna 1908. Toisessa sävellyskonsertissa vuonna 1911 Kuula esitteli Pariisin-kautensa tuloksia. Niissä oli pohjavireenä romantiikka, mutta niissä ilmeni vaikutteita myös uudesta ranskalaisesta musiikista. Debussyn impressionismi heijastuu niissä vain satunnaisesti. Impressionistinen virike tuli esiin vasta jonkin vuoden kuluttua kotimaassa, kun se oli ehtinyt integroitua Kuulan omaan sävelkieleen. Esikuvana Kuulalla tuntuu olevan pikemminkin Paul Dukas kuin Debussy. (Salmenhaara 1996, 261.)

Tauno Karilan mukaan (1988, 4) Kuula on tullut tunnetuksi 24 yksinlaulusta pianon säestyksellä. Romanttiselle liedsävellykselle luonteenomaiset laajat

laulusarjat puuttuvat hänen tuotannostaan, ja laulut syntyivät jonkun yksittäisen runon inspiraatiosta. Kuuluisimpia niistä ovat Syystunnelma, Tuijotin tulehen kauan, Aamulaulu, Suutelo, Kesäyö kirkkomaalla ja Vanha syyslaulu. Hänen pääteoksena voidaan pitää Stabat materia, jonka parissa hän työskenteli kuolemaansa saakka (Salmenhaara 1991, 5–6.)

3.2 Keskeiset mieskuoroteokset

Kuulan 32 mieskuorosävellyksistä keskeisiä ovat Väinö Siikaniemen (1983, 3) mukaan Kullervon laulu, Virta venhettä vie, Iltapilviä, Ne tulevat taas, Henteli ja Nuijamiesten marssi. Kuorolaulajana lisäisin tuohon luetteloon vielä teokset Iltatunnelma, Eteläpohjalainen kansanlaulu ja Syksy. Detaljitetona ehkäpä kuuluisin Kuulan mieskuorolauluista on hänen sovituksensa A.E. Marschnerin lauluun Gute Nacht (Viitasalo 2013, 63).

Siikaniemen mukaan (1983, 3) erinäisiä iloisia ja vallattomia lauluja lukuun ottamatta voidaan Kuulan kuorolaulutuotannossakin panna merkille tummia aiheita ja kuoleman ajatuksia käsiteltävä aines, joka muodostaa painavimman osan hänen tuotannostaan. Salmenhaaran mukaan Kuulan kuorolaulut voidaan jakaa kolmeen tyyppiin: komplikoidut, polyfonisia taitteita sisältävät runoelmat ja yksinkertaisemmat, lähinnä ilmeekkääle myöhäisromanttiselle soinnutukselle perustuvat laulut, kumpikin tyyppi aiheiltaan tummansävyisiä tai paatoksellisesti julistavia, sekä kepeät, rytmisesti ilmeikkäät, jopa humoristiset laulut. Kuula käytti poikkeuksellisen runsaasti kontrapunktista kirjoitustapaa myös kuoroteoksissaan. Kuulalla oli hienosyisempi suhde mieskuoron rajoitettuun sointumaailmaan kuin sekakuoroon. (Salmenhaara 1996, 428–429.)

Kuoroteokset ja yksinlaulut ovat kestävin ja arvostetuin osa Kuulan sävellystuotantoa. Kuulan kuorolaulut kuuluvat mieskuorojen taito- ja perusmerkkiohjelmistoon. Suomen mieskuoroliiton vuonna 2013 järjestettyjen talvipäivien Suomen rakkain 20 mieskuorolaulua äänestyksessä Kuulan tuotannosta valittiin mukaan kolme sävellystä: Iltatunnelma, Nuijamiesten

marssi ja Virta venhettä vie. Iltatunnelma kuuluu selkeästi myöhäisromanttiseen soinnutukseen ja harmoniaan. Nuijamiesten marssi on paatoksellisesti julistava isänmaallinen laulu, jossa tekstille annetaan pääpaino. Virta venhettä vie kuuluu suomalaisen mieskuorokirjallisuuden helmiin, ja se oli Kuulan säveltäjätien alkutaipaleen kunnianhimoisin ja vaativin työ. Se oli aivan muuta kuin tuon ajan tavanomainen kuoromusiikki. (Ylikojola 2013, 17–21.)

4 SOVITUSANALYYSIT

Valitsin sovitettaviksi lauluiksi alla olevat teokset. Valikointiin vaikutti se ajatus, ettei laulun tulisi olla liian polyfoninen. Esimerkiksi Virta venhettä vie -laulusta ei voi tehdä mielestäni toimivaa yksinlaulua. Laulun teksti; ”Virta venhettä vie” toistuu peräkkäin neljä kertaa ja jakson loppusointu päättyy dominanttiin. Henteli -laulussa toistetaan 14 tahtia samaa kolmea sanaa. Sama yksinlauluksi sovittamisen ongelma koskee myös laulua Syksy. Polyfonia jatkuu toisen laulustemman päälle. Ongelmaa ei voi ratkaista yksittäisten tahtien pidentämisellä esimerkiksi kuusi-iskuiseksi, koska sointukulku jatkuu edellisen lauluteeman alla, ja seurauksena olisi samojen sointukulkujen toistaminen.

Sovittamisessa työmenetelminä olivat alku-, väli- ja loppusointon laatiminen, yksittäisen tahdin pidentäminen esimerkiksi neli-iskuisesta kuusi-iskuiseksi, rytmiiikka, murtosoinnutus, vastaäännet ja pelkistäminen. Sovittamisessa on tärkeää tietää soittimen ääniala, äänen käyttö ja tarkoituksenmukainen korkeus. Lähtökohtana on tietysti myös se, että sovittaja hallitsee suvereenisti musiikin yleiset perustiedot.

Sovituksissa vältin liiallista pianotekstin virtuosisuutta. Sovitusten tulisi olla keskitasoisen pianistin säestettävissä, mikä antoi osaltaan oman haasteen. Kuorolaulujen sävellysrakenteen soinnut vaihtuvat tahdin sisällä kahdesta kolmeen kertaakin, joten pitkien saman säestyskuvioiden toisintoa ei voinut käyttää, tästä ainoana poikkeuksena laulu Iltatunnelma. Sovittamiseen valitsemistani lauluista vain yksi, Illalla, kohdistuu aikaan ennen Kuulan Pariisin opiskelujaksoa. Laulu edustaakin selvästi myöhäisromantiikkaa.

Aloitin työn tekemällä laulusta kaksiaänisen, melodia–basso-version. Lähtökohtana pidin sitä, ettei alkuperäistä soinnutusta tai melodialinjaa sovituksessa muuteta. Soinnutuksena tuli käyttää säveltäjän tyyliä kuten esimerkiksi vähennettyä pientä molliseptimisointua ja suurta ylinousevaa duuriseptimisointua. Apuna mallintamisessa käytin myös Kuulan yksinlauluja.

Säveltäjä oli muuttanut alkuperäisten runojen tekstiä vain muutaman sanan osalta, kuten syämen – sydämen, maidensa – maitten tai sanajärjestyksen; meni kesä – kesä meni. Joihinkin lauluihin oli lisättynä "nyt" ja "kun" -sanoja. Näitä en muuttanut alkuperäisen tekstin mukaiseksi, koska sävellykset oli tehty lisättyjen sanojen aika-arvoilla.

Sovitukset on laadittu alkuperäisiin sävellajeihin. Baritonille sävellajia tulee pääsääntöisesti nostaa pienellä terssillä tai kvartilla. Jokaisen laulun yhteydessä olen ehdottanut baritonille sopivaa sävellajia. Sopraanolle sopivan sävellajin säestyksessä kannattaa harkita soittaa säestys oktaavia alemmaa, jotta säestyksestä ei tule liian diskanttivoittainen. Mielekkään sävellajin valitsemisen jätän laulajalle. Esimerkiksi ilmaisella Avid Scorch -ohjelmalla Sibelius-tiedostot ovat vapaasti muokattavissa sopivaan sävellajiin. Sovituksissa käytin apuna Notator-ohjelmaa, joka sekvensseriohjelmana on vielä erittäin käyttökelpoinen. Nuottijälki on jo vanhahtava, joten nuotinnokset tein Sibelius-ohjelmalla joko uudestaan kirjoittaen tai midi-pohjaa käyttäen.

4.1 Iltapilviä Op. 27a nro 5

Sävellysvuosi 1914, teksti V.A. Koskenniemi

Haasteena oli soinnutuksen ja vastaäänen tekeminen. Sovitus lähti alkusoiton laatimisesta, ja siihen sattui olemaan sopivasti valmis osa aikaisemmasta sävellyksestäni. Teos alkaa baritonin kolmen tahdin yksinlauluna, joten soinnutin lauluteeman ja aloitin teeman kohotahdilla. Tällöin lauluteeman jälkeen tuli puolitauon tilalle kokotauko ennen kuin siirrytään tenorin laulustemaan.

Mun u - ne - ni il - ta - pil - vi - ä on Pu - na - viit - ta -

NUOTTIESIMERKKI 1a: mieskuorolaulun tahdit 1–3

Mun u - ne - ni il - ta - pil - vi - ä on. Pu - na - viit - ta -

simile

NUOTTIESIMERKKI 1b: sovituksen tahdit 4–7

Teoksen toisessa surumarssi-jaksossa, käytin bassolle sävellettyä marssiteemaa ja laulutoisinnon muutin säestyssoittimelle. Kolmannen jakson alusta tein välisoiton, joka jatkuu sen jälkeen lauluteemana. Neljännessä jaksossa käytin kuoron säestysosuuksia pianosäestyksenä sen muuttuessa lopuksi suuriksi, paksuiksi soinnuiksi. Loppujakso päättyy, kuten kuorolaulussakin, pelkistetyksi unisonoääneksi säestyssoittimen ja laulun kanssa.

Tämä laulu on ainoa poikkeus melodiakulusta, johon olen tehnyt yhden äänen muutoksen. Tuo ääni on kuorosovituksessakin ylimmäisenä. Sopiva sävellaji on d-molli, jossa laulun soinnin tummuus tulee paremmin esille. Transponoidessa tätä korkeammalle, tahdit 1–20 ja 29–43 olisi parempi soittaa oktaavia alemmaa.

4.2 Kesä-yö Op. 34 nro 1

Sävellysvuosi 1914, teksti Lauri Pohjanpää

Tässä teoksessa haasteena oli tahtilajien vaihtuminen ja neljäsosan rytmin pitäminen tasaisena, loogisena muotona. Teemaksi valikoitui tasainen toistuva rytminen säestys:

The image shows a musical score for the piece 'Kesä-yö Op. 34 nro 1'. It consists of two staves: a vocal line and a piano accompaniment. The vocal line is in 4/4 time and features a steady eighth-note accompaniment. The piano accompaniment is in 4/4 time and features a steady eighth-note accompaniment. The lyrics are: 'O i on - nel - li - nen on sy - dän, jo - ka'. The score is marked with 'pp' (pianissimo) and includes a key signature of two flats (B-flat and E-flat).

NUOTTIESIMERKKI 2: tahdit 5–7

Säestysteema muuttuu toisessa jaksossa murtosoinnutukseen ja palautuu ensimmäisen jakson teemaan. Alkusoittona käytin toisen jakson lopetusta, jossa pidensin tahtiarvoa ja nuotin aika-arvoja. Laulun lopetuksessa pidensin myös kolmen viimeisen tahdin tahtiarvoa ja nuotin aika-arvoja. Lopetuksesta tuli näin luonnollisempi ja laulettavampi. Sopiva sävellaji on B-duuri, jolloin sointi laulussa muuttuu kirkkaammaksi.

4.3 Iltatunnelma Op. 27b nro 5

Sävellysvuosi 1916, teksti Lauri Kemiläinen

Tässä laulussa on tasainen neljäsosapoljento. Laulu oli siinä mielessä haasteellinen, että tein siitä ensin koraalin käyttäen säestyksenä pelkkiä puolinuottisointuja. Lopputulos oli lähempänä transkriptiota kuin sovitusta. Lisäsin alkusoiton ja jätin puolinuottisoinnutuksen pianon vasempaan säestyskäteen. Oikeaan säestyskäteen lisäsin kehtolaulua muistuttavaksi teemaksi jatkuvana toistona kvintti-nooni-kvintti intervallikuvion, muuttaen sen

viiden tahdin jälkeen kvintti-oktaavi-kvintti intervallikuviksi. Laulu palautuu lopuksi alkusoiton teemaan.

Tranquillo

Hil - jaa ees - sä

NUOTTIESIMERKKI 3: tahdit 1–5

Toinen ongelmakohta oli laulun tahti 16. Mieskuorolaulussa käytetään tenutoa, jolloin alimman basson tässä kohdin laulama melodia saadaan paremmin esille. Yksinlauluna tahtiarvoa tulee pidentää neli-iskuisesta viisi-iskuiseksi. Tällöin laulajalle jää säästytksen tauon seurauksena aikaa hengitykselle ja aloittaa uusi fraasi. Samaa keinoa käytin myös muissa sovittamissani lauluissa. Sopiva sävellaji on h-molli, jolloin sointi pysyy herkkänä.

4.4 Ne tulevat taas Op. 34 nro 4

Sävellysvuosi 1917, teksti Eero Eerola

Haasteena laulussa oli rytmiiikan muutos, mollin ja duurin vaihtelu sekä laulun jaksottaminen. Alkusoitoksi valitsin laulun kuudennesta tahdistä d-mollilla alkavan teeman muuttaen sen kokonaisuudessaan neljäsosatrioleiksi. Peruslauluteeman "ne tulevat taas" toisintoa eroteltaessa lisäsin 6/4-tahdin pituisen unisonotriolikuviota, jota varioin loppusoiton. Terssin jätin välillä pois tehokeinona, vaikkakin tämä tyyli-ilajillisesti kuulostaa ehkä enemmän Tauno Pylkkäselältä.

Molto moderato

Ne tu-le-vat taas,

ne vii-le-ät yöt, ne hä-mä-rän häi-ly-vät il-lat,

7 con ped.

NUOTTIESIMERKKI 4: tahdit 1–10

Väljaksossa käytin selkeästi perussoinnutusta lisäämällä vastaäänien melodiaan ja erottamalla teemat lisätahdeilla. Haasteena oli pelkistää polyfoniset sävelkulut selkeäksi kuusi-neljäosapoljennoksi. Sopiva sävellaji on d-molli. Ylemmissä sävellajeissa säestys soi liian kirkkaana, ja f-mollista alkaen säestys tulisi soittaa oktaavia matalammalta.

4.5 Illalla Op. 4 nro 3

Sävellysvuosi 1907, teksti Eino Leino

Sävellyksistä tämä oli ehkä haastavin johtuen siitä, että melodia vuorottelee tenorin ja I-basson välillä. Teoksen ambitus oli vaarassa muuttua liian suureksi. Sain sen pidettyä kohtuullisena valitsemalla melodialinjaksi eniten kuorosatsissa painotettua sävelkulua eikä tenorin kuorosatsissa olevaa ylintä ääntä. Alkusoitoksi valitsin sävellyksen huipentuman ja säestyksen perusteemaksi aika yleisen synkooppikuvion kuten Kuulan Syystunnelmassa.

Allegretto

6
con ped.
cresc.
melodia marc.

Mi-nä
kat - se-len il - lan tai - vas-ta vaan ja muis - te-len tyt - tö - las - ta. Mi-nä tah - toi-sin tyt - tö sun

NUOTTIESIMERKKI 5: tahdit 1–10

Loppujaksossa pidensin tahtien iskualaa ja säestyksen *meno mosso e dolce* -kohdan luonteen vuoksi muutin säestyksen tasaiseksi neljäsosaiskuiksi ja lopettaen sen alkusoittoteemaan. Sopiva sävellaji on A-duuri tai B-duuri, jolloin sointi pysyy baritonille kirkkaana. Transponoidessa korkeammalle äänelle säestystä ei tarvitse soittaa oktaavia alemmaa.

4.6 Kesän mentyä Op. 27a nro 3

Sävellysvuosi 1914, teksti Eero Eerola

Haasteena on laulun melodian ehkäpä tietty yksinkertaisuus ja rytmisen tasaisuus. Alkusoitoksi varioin II-basson laulustemman alkuosan kerraten sen terssissä. Perussäestykseksi valitsin 8-osa triolin, joka antoi laululle liikkuvuutta.

NUOTTIESIMERKKI 6: tahdit 1–4

Väliosan säestyksen pohjavireeksi valitsin Lampaan polska - ja Surumarssi - teosten tapaisen tumman ja paksun soinnutuksen, joka palaa lopuksi selkeään perussoinnutukseen. Lopetuksena käytin jälleen alkusoittoa, joka palautuu pelkkään yksittäiseen kvinttiääneen. Sopiva sävellaji on d-molli. Pianosaestys ei siinä nouse liian kirkkaaksi, ja laulustemma liikkuu sopivasti keskialueella.

4.7 Sovituksen haasteet

Haasteena on löytää oma musikaalinen idea sovitukseksi. Hieman samoin kuin yksinlaulua sovittaessa kuorolauluksi, tulee keksiä jokin kantava idea sovituksen pohjaksi eikä vain tehdä sopiva soinnutus orjaillen sävelkulkua. Itse uskon sovituksessa intuition. Kun on oivaltanut uuden musiikillisen elementin teokseen, sovituksen tekeminen on yleisesti ottaen helppoa. Sovituksen muotona voi käyttää itse valitsemaa linjaa. Hyvä taito vapaassa säestyksessä on mainio apukeino.

5 POHDINTA

Opinnäytetyötä aloittaessani ajattelin tehtävän olevan helpomman kuin se lopulta oli. Tavoitin kuitenkin kaikki asettamani tavoitteet. Sävellyksen melodialinjaan tai soinnutukseen en tehnyt muutoksia sovituksissani. Pystyin myös pitämään säestyksessä säveltäjää kunnioittavan, tunnistettavan sävelmuodon. Sovituksista ei tullut liian vaikeita säestää, ja säestykset ovat selkeästi erilaisia kuin kuoroteoksen stemmojen äänenkuljetus. Koen, että niissä on käytetty musiikin luovaa muuntelua ja sovituksen uusi asu on selkeästi tunnistettavissa.

Yksi loppuhavainnoista oli myös se, että Kuulan mieskuorosävellykset on lähtökohtaisesti sävelletty kuorolle eikä yksinlauluksi. 32 mieskuorolaulusta löysin vain kuusi sellaista laulua, joista oli mielekästä tehdä yksinlaulu ja jotka on toteutettavissa pianosäestyksellisenä. Sovituksellisenä haasteena oli jo aiemmin havaittu polyfonia.

Keskeistä oli myös havaita sovituksen ja transkription ero. Usein näkee sovituksia, joissa on esimerkiksi sekakuoroversio muutettu mieskuorosovitukseksi muuttamalla vain sävellajia tai alton ja ykkösbasson stemmojen paikkaa. Tämä on sitten merkitty sovituksiksi, vaikka mielestäni se on vain transkriptio.

Tiedossani ei ole, että kukaan muu olisi tehnyt vastaavia sovituksia kuorolauluista yksinlauluiksi. Syytä en tähän tiedä, mutta luulisin sen olevan sovittamisen haasteen. Joitain sovituksia löytyy esimerkiksi Fazerin toivelaulukirjoista, mutta ne ovat mielestäni transkriptioita.

Opin, että kuorolaulusta voi tietyin rajoituksin tehdä toimivan yksinlaulun. Samalla havaitsin, kuinka sovittaminen kävi helpommaksi sovitus- edetessä. Tulevina haasteina on jatkaa sovitystyötä ja tehdä sovituksia vähemmän tunnetuista kuorolauluista. Tämä työ auttoi uskomaan siihen, että kykenen

tekemään yksinlaulusovituksen myös uuteen sävellettyyn lauluun. Samalla voin kehittää omaa lauluohjelmistoani hieman epätavallisemminkin kappalevalinnoin.

Tarkoituksena olisi pitää konsertti, jonka pohjana ovat sovittamani laulut. Aion julkaista tehdyt sovitukset joko erillisenä julkaisuna tai internetin välityksellä. Toivon onnistuneeni muutostehtävässäni ja saaneeni aikaan kuusi käyttökelpoista ja uutta soololaulua esitettäväksi Kuulan aiempien yksinlaulujen lisäksi. Laulut soveltuvat hyvin C- ja D-laulukurssitutkinto-ohjelmistoon.

LÄHTEET

Eerola, E. 1912. Kyläsoittajan lauluja. Hämeenlinna: Arvi A. Karisto.

Eerola, E. 1916. Lauluja ja runoja. Hämeenlinna: Arvi. A. Karisto.

Elvis. Hakupäivä 7.4.2016 <<http://www.elvisry.fi/kolumni/sovittaja>>.

Ylikojola, V. 2013. Teosesittely. Teoksessa A. Herranen (toim.) Suomen rakkain mieskuorolaulu talvipäivät 5.–7.4.2013, 16-22. Helsinki: Nord Print.

Hyökki, S. 2013. Ongelmana yksinkertaisuus. Sovittaminen musiikkiopiston perustason lauluyhtyeille: Opinnäytetyö. Metropolia Ammattikorkeakoulu.

Karjalainen, K. 2014. Sovittaminen. Johdatus ammattimaiseen sovitukseen, soitintamiseen ja orkestraatioon. Lahti: Kari Karjalainen.

Kemiläinen, L. 1912. Keväiset puistot. Porvoo: WSOY.

Koskenniemi, V.A. 1913. Hiilivalkea. Porvoo: WSOY.

Laine, M. 2009. Opetellaan sovittamaan! Käytännönläheisiä ohjeita musiikin opiskelijoille kevyen musiikin soittamisesta: Opinnäytetyö. Lahden AMK.

Lehtovaara, T. 2014. Sovitusopas. Helsinki: SULASOL.

Leino, E. 1926. Hiihtäjän virsiä (1900). Kootut teokset II. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.

Nordström, S. 1997. Kaikki musiikista. Suom. Holmqvist, A & Wuorela, H. Porvoo: WSOY.

Pellikka, A. 2014. Preduleja ja fuugia kahdella kitaralla. Sovituksia Bachin ja Shostakovichin preludeista ja fuugista. Metropolia Ammattikorkeakoulu.

Pohjanpää, L. 1910. Mielialoja. Helsinki: Suomalainen Kustannus-Oy Kansa.

Rooksby, R. 2007. Arranging songs. How to put the parts together. Yhdysvallat: Backbeat Books.

Salmenhaara, E. 1996. Suomen musiikin historia 2, Porvoo: WSOY.

Salmenhaara, E. Toivo Kuula. Teoksessa R. Asikainen, I. Hetemäki, Sievänen, I. & K. Virtamo (toim.) Suuri musiikkitietosanakirja 4, 5-6. Keuruu: Kustannusosakeyhtiö Otava.

Suurpää, L. 1991. Parafraasi. Teoksessa R. Asikainen, I. Hetemäki, Sievänen, I. & K. Virtamo (toim.) Suuri musiikkitietosanakirja 5, 49. Keuruu: Kustannusosakeyhtiö Otava.

Tekijänoikeuslaki 8.7.1961/404 ja muutos 22.5.2015/607.

Teosto. Hakupäivä 6.4.2016 <<http://www.teosto.fi>>.

Toivo Kuula 32 mieskuorolaulua. 1967. Musiikki Fazer Musik. Uusintapainos 1983 Helsinki: Offset Oy

Toivo Kuula kootut yksinlaulut. 1988. Edition Fazer. Helsinki: Offset Oy.

Viitasalo, E. 2013. Toivo Kuulan sävellykset. Helsinki: Suomen musiikkikirjastoyhdistys.

Virtamo, K. 1997. Otavan musiikkitieto. Keuruu: Kustannusosakeyhtiö Otava.

LIITTEET

Kuusi Toivo Kuulan mieskuorolaulua sovitettuna yksinlauluksi.

Iltapilviä

(V.A. Koskeniemi)

Toivo Kuula
sov. Markku Koskela

Andante

Mun u-ne-ni il - ta - pil - vi - ä on. —

Andante
mf con ped. *ten.* *p* simile

7 *cresc.* *f* *dim.*
— Pu-na-viit-ta - ur - ho ja kun - ni-a vah-dis-sa ylt ym - pä-ri kuo - le - van au - rin -

Grave
p
gon. Su-ru - mars-sin, mun kai-puu-ni soit - ta-man, mun kai-puu-ni soit - ta-man, su-ru

Grave
p

17
mars-sin tah-dis-sa ne lie - hu-vat lip-pun-sa paa - reil - le tuo.
mf *espr.*

23 *mf* *piu f* *cresc.*

E-lon ruh - ti-nas vii - mei-sen lois - ton-sa mah - dis-sa y - li mait - ten ku-nin-gas-kat-seen

28 *ff* *f*

luo: Te u-net te pil - vi - u-ro-hot, miss' o - lit - te tais - ton ja

32 *ff* *accel.*

voi - man a-jal-la? Nyt on laan - ne-het i-lot ja tais - te-lot. Te tu-let - te myö-hään,

36 *fff molto tenuto* *ff a tempo* *poco a poco dim.*

kuo - le-man ra - jal - la. Yö nos - taa i - kuis - ta val - tik - kaa,

39 *p* *pp*

i - kuis - ta val - tik - kaa. Jo u-net, jo pil - vet sam - mu-kaa.

Kesä-yö

(Lauri Pohjanpää)

Toivo Kuula
sov. Markku Koskela

Moderato

pp
Oi

Moderato
mf
con ped.

7 *p* *pp*
on - nel-li-nen on sy-dän, jo-ka rau - haa juo - da saa_ ja tun-tee ke-sä yön on-nen, kun

14 *sf* *p*
tuo - met tuok - su - aa. Kun nii - tyt hä- mys-sä nuk - kuu, ja

19 *pp*
vai - ti on met - sä ja maa, kun lah - den ta-kaa ruis-rääk kä kai - ker - taa.

24

Se ei voi e-nää mi - tään saa-da, ei mi-tään ka-dot - taa, - jo-ka tun-tee ke-sä yön

30

on-nen, kun tuo - met tuok - su - aa.

ppp

Iltatunnelma

(Lauri Kemiläinen)

Toivo Kuula
sov. Markku Koskela

Tranquillo

Hil - jaa ees - sä

ak - ku-nain puis - to e-nää ko - hah - taa. Tuu - li rau - kee le-vo-toin,

ku - vat au - kee ik - ku-na - han i - lan koin, il - lan

koin lap-si hii - pii äi - din luo. Hil - jaa y - li

20

ak - ku-nain hä - myn ver - hot las - ke-uu. Puut jo huk - kuu hä-m-rään;

25

Lap - si nuk - kuu äi - din sy - liin hel - li - vään, hel - li -
non.arp.

30

vään —————, Kaik - ki ker - ran un - hoit - tuu.

rit. *a tempo*

Ne tulevat taas

(Eero Eerola)

Toivo Kuula
sov. Markku Koskela

Molto moderato

mf *p*

Ne tu-le-vat taas,

7

ne vii-le-ät yöt, ne hä-mä-rän häi-ly-vät il-lat,

12

ku-to-vi kuu-tar lah-ti-en poik-ki välk-ky-vät ho-pe-a-sil-lat. Ne tu-le-vat taas,

17

dolce

mun mie-le-ni haa-ve-het he-rää, mun im-pe-ni ran-nal-la

21

oot - taa ja kuu - ta-mo-kuk - kia ke - rää. ___ Nyt im - pe-ni mun, hä-my

25

nei - to-ni mun, si-nut val-keel-la ven-hol-la nou - dan, y-li

30

yön sa-tu-ja kuun-nel-len mi-nä kul-tais-ta sil-taa sou-dan. Ne

34

tu-le-vat taas, ne tu-le-vat taas, ne hä-mä-rän häi-ly-vät il-lat,

39

ku-to-vi kuu-tar lah-ti-en poik-ki

42

välk - ky - vät ho - pe - a - sil - lat.

rit.

Illalla

(Eino Leino)

Toivo Kuula
sov. Markku Koskela

Allegretto

p
Mi-nä

f
con ped.

mf
cresc.

kat - se-len il - lan tai - vas-ta vaan ja muis - te-len tyt - tö - las - ta. Mi-nä tah - toi-sin tyt - tö sun

melodia marc.

11
tenuto *f*
tem - ma-ta pois tur - has-ta maa - il - mas - ta. Sul - le tah - toi-sin ke-vääs-tä

16
dim. *p* *un poco meno mosso* *pp*
lau - lel - la ja ker - to-a tai - va - has - ta. Yön täh - dis-tä, päi - vän

21

p a tempo cresc. mf

pais - tees - ta ja kaa - res-ta kor - ke - as - ta. Mi-nä tah - toi-sin et - tä sä kai - pai-sit mun

26

f ff largamente

kans - sa-ni kor-ke - al - le. Ja et - tä sä uh-ra-ta tah - toi - sit mun kans - sa-ni tai - va -

31

pp meno mosso e dolce ppp

hal - le, e-los nuo-ren kuk - ka-set kau - ni-hit, et-kä tur-hal-le maa-il - mal - le.

m.s. dolce a tempo

36

Kesän mentyä

(Eero Eerola)

Toivo Kuula
sov. Markku Koskela

Moderato

f

Nyt ke - sä me - ni mer - ten

Moderato

f con ped.

5 *p* mail - le, syk - sy kuu - ran ku - too. *mf* Kel - ta - leh - ti,

9 *p* *dim.* *pp* **piu agitato**
kul - ta - leh - ti sy - dä - men puus - ta pu - too. Kun se leh - ti
p *dim.* *pp* m.d. m.s.

13 *p* *f*
va - pi - see, kun se leh - ti va - pi - see, niin ku - vat kaik - ki

17 *ff* **tranquillo** *mp* *dim.*

rau - kee. Yk - sin si - nun ym - pä - ril - les muis - to - ni mun

tranquillo

21

au - kee.

rit.